

МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ, ІННОВАЦІЙНОГО
РУЗВИТКУ ТА МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра економічної теорії і суспільних наук

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

Дмитро БАБЕНКО

« 06 » « 06 » 2024 р.

Гарант освітньої програми

Олена ЮЛЕВИЧ

« 12 » « 06 » 2024 р.

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Економічна теорія»

Назва дисципліни	16 «Хімічна інженерія та біоінженерія»
Освітня спеціальність	162 «Біотехнології та біоінженерія»
Освітньо-професійна програма	Освітньо-професійна програма «Біотехнології та біоінженерія» підготовки першого (бакалаврського) рівня навчання за напрямом Вченою радою Миколаївського національного аграрного університету 22.02.2022 р. (протокол №31) чинної згідно наказу по університету №37-О від 14.03.2022р.
Освітній ступінь	«Бакалавр»
Семестр	6
Форма здобуття освіти	денна
Викладач	Довгаль О.В., доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри економічної теорії і суспільних наук o.dovgal@ukr.net

Розглянуто на засіданні кафедри економічної теорії і суспільних наук.

Протокол № 11 від «20» червня 2024 року.

Завідувач кафедри

Олена ДОВГАЛЬ

Схвалено науково-методичною комісією обліково-фінансового факультету.

Протокол № 12 від «21» червня 2024 року.

Голова науково-методичної комісії

Юлія ЧЕБАН

Схвалено на засіданні вченої ради факультету ТВППТСБ.

Протокол № 13 від «25» червня 2024 року.

Голова вченої ради

Михайло ГИЛЬ

Миколаїв
2024

Економічна теорія Олена ДОВГАЛЬ

1.Призначення навчальної дисципліни	Вивчення даного курсу сприяє підвищенню рівня фундаментальної гуманітарної освіти, пізнанню закономірностей формування та розвитку економічної системи суспільства, отримання теоретичних знань про специфіку функціонування виробничих відносин, а також особливості їх використання у господарській практиці.
2.Мета навчальної дисципліни	Сформувати у здобувачів вищої освіти стійкі світоглядні засади, усвідомленого ставлення до своєї ролі у власному житті та житті суспільства, цілісної картини соціальної реальності, наукових уявлень про основні закономірності виникнення, функціонування та розвитку суспільства, формування нового економічного мислення, адекватного ринковим відносинам, формування навичок і вміння аналізувати реальні економічні процеси й приймати обґрунтовані рішення з приводу економічних проблем, пов'язаних з їх майбутньою практичною діяльністю.
3. Компетентності	Інтегральна компетентність ІК: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов у біотехнології та біоінженерії, або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів біотехнології та біоінженерії. Загальні компетентності ЗК 05. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК 16. Врахування комерційного та економічного контексту при проектуванні виробництв біотехнологічних продуктів різного призначення (промислового, харчового, фармацевтичного, сільськогосподарського тощо).
	Програмні результати навчання ПР22. Вміти враховувати соціальні, екологічні, етичні, економічні аспекти, вимоги охорони праці, виробничої санітарії і пожежної безпеки під час формування технічних рішень. Вміти використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
4. Заплановані результати навчальної дисципліни	У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:		- загальнотеоретичні положення, що характеризують сутність, функціонування і розвиток економічної системи суспільства; - принципи і умови функціонування ринкової економіки; - особливості дії економічних законів в умовах ринкової економіки; - моделі функціонування підприємств на комерційних засадах; - закономірності розвитку національної економіки в сучасних умовах; - сучасні особливості і перспективи розвитку світового господарства.		
вміти:		- вільно орієнтуватися у теоретичному матеріалі курсу; - самостійно аналізувати сучасні економічні процеси; - реально і творчо оцінювати економічну ситуацію, що склалася в нашій країні; - визначити перспективи подальшого економічного розвитку.		
5.Опис навчальної дисципліни		Всього годин/кредитів за навчальним планом, з них:	90 / 3,0	
		- лекції	18 / 0,6	
		- практичні заняття	18 / 0,6	
		- самостійна робота	54 / 1,8	
Календарний план*				
№ з/п	Найменування тем	Розподіл навчального часу, годин		
		лк	пз	сам. робота
1	Предмет і метод економічної теорії	2	2	6
2	Суспільне виробництво, його фактори і результати. Відтворення	2	2	6
3	Власність і її форми.	2	2	6
4	Товарне виробництво.	2	2	6
5	Гроші та їх функції. Грошовий обіг.	2	2	6
6	Ринок і механізм його функціонування. Конкуренція та монополія в ринковій економіці.	4	4	12
7	Ринкова інфраструктура.	2	2	6
8	Економічні основи функціонування підприємства. Підприємництво.	2	2	6
Всього		18	18	54
*Примітка. Проведення видів занять здійснюється відповідно до графіку освітнього процесу				
6. Порядок та критерії оцінювання		Оцінювання здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу у Миколаївському національному аграрному університеті, Положення про порядок оцінювання здобувачів вищої освіти у Миколаївському національному аграрному університеті. Оцінювання результатів навчання здійснюється за відповідними формами організації освітнього процесу, а саме: поточний та підсумковий контроль знань здобувачів вищої освіти. Поточний контроль знань здобувачів вищої освіти передбачає: - опрацювання лекційного матеріалу, як можливість підготовки до		

	поточного контролю знань; - виконання завдань для самостійного опрацювання, як можливість розширення знань у структурі спеціальних галузевих теорій, напрацювання категоріального апарату, з елементами англomовної практики, підготовка та захист доповідей тощо; - тестовий контроль, як елемент перевірки знань тематичного матеріалу. Підсумковий контроль знань здобувачів вищої освіти передбачає: - складання екзамену. Пропущені заняття , відповідно до Порядку зарахування пропущених занять мають бути відпрацьовані: - у формі усного опитування (при пропущенні лекції) - виконання індивідуального завдання (при пропущенні семінарського заняття).					
№ зм/м	Форма контролю	Кількість заходів	Оцінка		Сума	
			min	max	min	max
Змістовий модуль 1.						
1	Робота в аудиторії (опитування, диспут, бесіда тощо)	5	1,5	2,5	7,5	12,5
	Тестовий контроль	5	1,5	2,5	7,5	12,5
	Самостійна робота (ведення термінологічного словнику, виконання завдань для самоконтролю)	5	1,5	2,5	7,5	12,5
Разом по змістовому модулю 1		x	x	x	22,5	37,5
Змістовий модуль 2.						
2	Робота в аудиторії (опитування, диспут, бесіда тощо)	2	1,5	2,5	3	5
	Тестовий контроль	2	1,5	2,5	3	5
	Самостійна робота (ведення термінологічного словнику, виконання завдань для самоконтролю)	2	1,5	2,5	3	5
Разом по змістовому модулю 2		x	x	x	9	15
Змістовий модуль 3.						
3	Робота в аудиторії (опитування, диспут, бесіда тощо)	1	1,5	2,5	1,5	2,5
	Тестовий контроль	1	1,5	2,5	1,5	2,5
	Самостійна робота (ведення термінологічного словнику, виконання завдань для самоконтролю)	1	1,5	2,5	1,5	2,5
Разом по змістовому модулю 3		x	x	x	4,5	7,5
Разом		x	x	x	36	60
Екзамен		x	x	x	24	40
Разом по курсу дисципліни		x	x	x	60	100
Загальна шкала оцінювання ECTS за результатами курсу						
Сума балів за всі види навчальної діяльності		Оцінка ECTS		Оцінка за національною шкалою		
90 – 100		А		5 (відмінно)		
82 – 89		В		4 (добре)		

75 – 81	C	4 (добре)
64 – 74	D	3 (задовільно)
60 – 63	E	3 (задовільно)
35 – 59	F X	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання
0 – 34	F	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
7. Політика курсу	Academic integrity – дотримання етики поведінки, яка прописана у Кодексі академічної доброчесності Миколаївського національного аграрного університету. Пропущені заняття, для належного оцінювання знань та умінь здобувачів вищої освіти відпрацьовуються відповідно затвердженого графіку консультацій. За порушення академічної доброчесності здобувачі вищої освіти можуть бути притягнені до відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, залік тощо); позбавлення академічної, іменної стипендії; позбавлення наданих університетом пільг з оплати навчання тощо. Late-work policy: у разі несвоєчасного представлення роботи, без поважної причини, загальна кількість балів за таку роботу не буде перевищувати мінімальну. Attendance and/or participation policy: відвідування занять не є оцінюваним компонентом курсу. Mobile devices на курсі застосовується політика нульової толерантності до мобільних пристроїв (під час проведення лекційних занять). Та обмежувальна політика (під час семінарських занять), під час яких, за дозволом викладача можуть бути використані, в межах вивчення дисципліни мобільні пристрої, за відсутності інших технологічних засобів. Moodle is a Learning Platform: за наповнення навчальної платформи Moodle навчальними матеріалами з дисципліни для використання елементів дистанційного навчання, професійної підготовки або перепідготовки осіб, у тому числі здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами відповідає викладач, що читає дисципліну.	
8. Інформаційні джерела	1. Основна література 1. Башнянин Г.І. Політична економія : навч. посіб. / ред. Г.І. Башнянин, Є.С. Шевчук. 4-те вид., переробл. і виправлене. Львів : Магнолія, 2017. 280 с. 2. Біліченко О.С. Економічна теорія: методичні матеріали для семінарських занять здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр. Миколаїв : МНАУ, 2020. 59 с. 3. Біліченко О.С., Довгаль О.В. Економічна теорія: методичні матеріали для семінарських занять здобувачів вищої освіти спеціальностей 204 «ТВППТ», 162 «Біотехнології та біоінженерія», 073 «Менеджмент», 281 «Публічне управління та адміністрування», 241 «Готельно-ресторанна справа» Миколаїв. – 2023. – 68 с. (2 др.арк.) 4. Бондар І.С. Формування державної політики в сфері	

інноваційної діяльності : навч. посіб. / І.С. Бондар, В.Г. Горник, Ю.І. Горбань. Київ: Ліра-К, 2016. 280 с.

5. Економічна теорія : підручник / В.Д. Лагутін, Ю.М. Уманців, Т.А. Щербакова та ін. ; за заг. ред. В.Д. Лагутіна. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 608 с.

6. Пармаклі Д.М. Історія економічних вчень : навч. посіб. / Д.М. Пармаклі, С.В. Філіппова, Н.А. Добрянська. Одеса, 2018. 113 с.

7. Сало І.В. Становлення економіки України. (Від Київської Русі до 1917 року) : монографія / І.В. Сало. Суми : Університетська книга, 2016. 300 с.

8. Уразов А. У. Основи економічної теорії. / А. У. Уразов., І. В. Вікарчук . К. : Центр навчальної літератури, 2019. 312 с.

2. Допоміжна література

1. Bilichenko, Oleksandr Productivity of winter wheat depending on varietal characteristics and pre-sowing treatment of seeds with biological products Korkhova, M., Smirnova, I., Panfilova, A., Bilichenko, O. // Scientific Horizons. 2023, 26(5), с. 65-75

2. Bilichenko, Oleksandr Implementation of the Concept of Circular Economy as an Integral Component of Sustainable Development of the Region: Problems and Prospects. Olena Dovgal, Oleksandr Novikov, Oleksandr Bilichenko, Liliia Kozachenko and Viktoriia Stamat. Review of Economics and Finance, 2022, 20, 1051-1059.

3. Bilichenko, Oleksandr Managing Strategic Changes in Personnel Resistance to Open Innovation in Companies. Oleksandr Bilichenko, Mikhail Tolmachev, Tetiana Polozova, Dmytro Aniskevych and Alzoubi Laith Abdel Karim Mohammad Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity 2022, 8(3), 151; <https://doi.org/10.3390/joitmc8030151>

4. Bilichenko, Oleksandr Economic Security of the Enterprise Within the Conditions of Digital Transformation / Oleksandr Bilichenko 5 // Economic Affairs, Vol. 67, No. 04, pp. 619-629, September 2022

5. Bilichenko, Oleksandr Assessment of management efficiency and infrastructure development of Ukraine. Irina Lesik a, Nadia Bobrovska a, Oleksandr Bilichenko A., Liubov Dranus b, Vadim Lykhach c, Valentin Dranus b, Oleksandra Stoian b, Alena Kolevatova d, Inna Nazarenko e. Management Science Letters (Scopus). 10.13 (2020): 3071-3080.

6. Біліченко О.С., Воробйова С. Розвиток української вищої освіти в контексті світових інтеграційних процесів / О. С. Біліченко, С. Воробйова // Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні аспекти: матеріали VII Міжн. наук.-практ. конф., 16-17 листопада 2022р., Миколаїв: МНАУ, 2022. – С. 5-8.

7. Біліченко О.С., Просолов О. Проблематика зовнішньої торгівлі України / О. С. Біліченко, О. Просолов // Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні

- аспекти: матеріали VII Міжн. наук.-практ. конф., 16-17 листопада 2022р., Миколаїв: МНАУ, 2022. – С. 8-11.
8. Біліченко О.С., Барбалат А. Державна підтримка вирощування сільськогосподарських культур у Німеччині / О. С. Біліченко, А. Барбалат // Міжнародна науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і молодих вчених «Сучасні підходи до вирощування і зберігання плодоовочевої продукції»: Матеріали Міжн.наук.-практ.конф. з во і мол. вчених, Миколаїв: МНАУ, 2022.
9. Муленко І.П., Біліченко О.С. Сучасні напрями розвитку кейтерингу в Україні / І.П. Муленко, О.С. Біліченко // Причорноморська регіональна науково-практична конференція професорсько-викладацького складу «Розвиток українського села – основа аграрної реформи в Україні» м. Миколаїв, 19-21 квітня 2023 року. Миколаїв: МНАУ, 2023. – С. 5-8.
10. Біліченко О.С., Маркіна С.В. Важливість моди у суспільстві / О.С. Біліченко, С.В. Маркіна // Матеріали щорічної конференції науково-педагогічних працівників 21-23 квітня 2021 р., м. Миколаїв, Україна – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 50-52.
11. Біліченко О.С., Радько Д. Р. Актуальні питання мотивації трудової діяльності молоді / Матеріали щорічної конференції науково-педагогічних працівників 21-23 квітня 2021 р., м. Миколаїв, Україна – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 52-54.
12. Біліченко О. С., Кузьменко А. М. Агрометеостанції на допомогу виробникам овочів / О. С. Біліченко, А. М. Кузьменко // Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання плодоовочевої продукції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18 листопада 2020 р., м. Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 14-16.
13. Біліченко О. С., Гайсинська В. В. До питання про переваги використання агрометеостанцій при вирощування овочів / О. С. Біліченко, В. В. Гайсинська // Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання плодоовочевої продукції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18 листопада 2020 р., м. Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 16-18.
14. Біліченко О. С., Люткіна Т. Є. Перспективи застосування технології шокової заморозки в плодоовочівництві / О. С. Біліченко, Т. Є. Люткіна // Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання плодоовочевої продукції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18 листопада 2020 р., м. Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 131-133.
15. Біліченко О. С., Семенюк А. О. Сучасні підходи до зберігання плодів і овочів / О. С. Біліченко, А. О. Семенюк // Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання плодоовочевої продукції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18 листопада 2020 р., м. Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 133-135.
16. Біліченко О. С., Сизоненко Ю. С. Тенденції ринку холодного зберігання плодоовочевої продукції в Україні / О. С. Біліченко, Ю. С. Сизоненко // Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання плодоовочевої продукції: матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції, 18 листопада 2020 р., м. Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 135-138.

17. Біліченко О. С., Кугляр А. А. Джерела фінансування розвитку плодоовочівництва / О. С. Біліченко, А. А. Кугляр // Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання плодоовочевої продукції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18 листопада 2020 р., м. Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 193-195.

18. Біліченко О. С., Місаренко Т. О. Ринок тепличних культур / О. С. Біліченко, Т. О. Місаренко // Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання плодоовочевої продукції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18 листопада 2020 р., м. Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 209-211.

19. Біліченко О. С., Самбурська О. В. Неефективне управління людськими ресурсами як проблема євроінтеграційного поступу України / Біліченко О.С., Самбурська О. В. // Педагогічні інновації. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Миколаїв: МНАУ, 2020. С. 194-196.

20. Біліченко О. С., Шаркова В. Ю. Відновлення поєдиноксних смуг / О. С. Біліченко, В. Ю. Шаркова // Педагогічні інновації. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Миколаїв: МНАУ, 2020. – С. 171-172.

21. Біліченко О. С., Сухорукова І.В. Соціальне партнерство: завдання євроінтеграційної політики і модернізації системи освіти України / О. С. Біліченко, І.В. Сухорукова // Педагогічні інновації. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Миколаїв: МНАУ, 2020. – С. 115-117.

22. Біліченко О. С., Хржановський Д. О. Public relations як наука та мистецтво / О. С. Біліченко, Д. О. Хржановський // Педагогічні інновації. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Миколаїв: МНАУ, 2020. – С. 212-214.

23. Біліченко О. С., Предчук О.А. Шопінг як соціокультурна практика / О. С. Біліченко, О. А. Предчук // Педагогічні інновації. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Миколаїв: МНАУ, 2020. – С. 204-205.

24. Біліченко О. С., Алямовська Ю. А. Механізми самореалізації та детермінації поведінки індивіда / О. С. Біліченко, Ю. А. Алямовська // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб. вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021р. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 51-54.

25. Біліченко О. С., Бондаренко А. В. Роль соціальних інститутів у функціонуванні та розвитку суспільства / О. С. Біліченко, А. В. Бондаренко // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб. вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021р. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 54-56.

26. Біліченко О. С., Бондаренко В. В. Громадська думка: ресурси та механізми її трансформації / О. С. Біліченко, В. В. Бондаренко // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-

конф. здоб. вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 57-60.

27. Біліченко О. С., Гетманцева К. С. Стиль керівництва / О. С. Біліченко, К. С. Гетманцева // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб. вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 60-62.

28. Біліченко О. С., Дусанова В. М. Структура сучасного інформаційного суспільства / О. С. Біліченко, В. М. Дусанова // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб. вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 63-65.

29. Біліченко О. С., Ковальова Д. Т. Механізм девіантної поведінки молоді / О. С. Біліченко, Д. Т. Ковальова // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб. вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 80-83.

30. Біліченко О. С., Марцун М. О. Мотивація та трудова адаптація молоді / О. С. Біліченко, М. О. Марцун // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб. вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 68-71.

31. Біліченко О. С., Предчук О. А. Освіта дорослих в Україні / О. С. Біліченко, О. А. Предчук // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб. вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 76-79.

32. Біліченко О. С., Письменна Д. О. Професійна діяльність жінки і сім'я / О. С. Біліченко, Д. О. Письменна // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб. вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 72-75.

33. Біліченко О. С., Феттер А. А. Ринок сільськогосподарських угідь в Україні / О. С. Біліченко, А. А. Феттер // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб. вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 48-51.

34. Біліченко О.С., Онопрійчук Д.О. Планування діяльності аграрного підприємства за допомогою програми МАХ / О. С. Біліченко, Д. О. Онопрійчук // Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції «Використання інформаційних технологій для оптимізації процесів виробництва сільськогосподарської продукції та управління підприємствами», (м. Слов'янськ/м. Дніпро, 09-10 червня 2023 р.) / Луган. нац. аграр. ун-т. – Дніпро, 2023. – С. 160-162.

35. Біліченко О.С., Рудь Н.В. Державне регулювання земельних відносин в Україні / О. С. Біліченко, Н. В. Рудь // Інноваційно-інвестиційний розвиток аграрної сфери – запорука продовольчої безпеки країни: доповіді учасників міжнародної науковопрактичної конференції Міжнародного форуму, 26

	травня 2023 р., м. Миколаїв / Міністерство освіти і науки України; Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв: МНАУ, 2023. – С. 79-84. 3. Інформаційні ресурси 1. А. А. Гриценко. Економічна теорія // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=18787 4 Законодавчо-нормативні акти 1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Кабінет Міністрів України URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18. 2. Про оплату праці : Закон в редакції від 01.01.2017 р. URL: : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80. 3. Кодекс законів про працю України : Закон в редакції від 02.12.2017 р. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08. 4. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. URL: : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 6. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. 7. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 N 435-IV URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15.
9. Інтеграція здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами	Отримання освітніх послуг особами з особливими освітніми потребами забезпечується правом на навчання за допомогою найбільш доступних для таких осіб мови, методів і способів спілкування відповідно до закону України «Про вищу освіту» та інших нормативно-правових актів. Організаційно-розпорядчих документів МНАУ, зокрема: Положення про організацію освітнього процесу (5.258.01-00.2018) та Положення про порядок організації та проведення дуального навчання у Миколаївському національному аграрному університеті (5.009.01- 00.2017). Університет має власний веб-сайт, де розміщено інформацію щодо інформаційного та навчально-методичного забезпечення освітнього процесу. Інформаційне забезпечення ґрунтується на використанні ресурсів: загально університетської бібліотеки, мережі Internet з вільним доступом, колекцій цифрового репозиторію. Навчально-методичне забезпечення засновано на розроблених з дисципліни робочих навчальних програмах за спеціальністю. Для навчання, професійної підготовки або перепідготовки осіб

	з особливими освітніми потребами може бути використана навчальна платформа Moodle, використовуючи як навчальними матеріалами, так і викладач, який члени дисципліни.
18. Доступ до матеріалів навчання	Робота програми дисципліни, її складу та пов'язані методичний комплекс закріплені в особливості навчання розповсюджені на офіційних ресурсах Миколайківського національного державного університету https://moodle.nmu-w.edu.ua/course/view.php?id=16311

Складус навчальної дисципліни розроблено:
 доктор економічних наук, професор,
 завідувач кафедри економічної теорії
 і суспільних наук

Олена ДЖУРАВ

Провідний
 юрист

Наталія РАСТОРГУЄВА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ І СУСПІЛЬНИХ НАУК

« ПОГОДЖЕНО »

Декан факультету ТВППТСБ

Михайло ГИЛЬ

« 18 » 06 2024 р.

« ЗАТВЕРДЖУЮ »

Керівник кафедр

Дмитро БАБЕНКО

« 18 » 06 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

освітньо-професійна програма «Біотехнології та біоінженерія»
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3-го року загальної форми
навчання на 2024-2025 навчальний рік

Ізступ. видан. 16 Хімічна та біоінженерія

Освітня спеціальність: 162 «Біотехнології та біоінженерія»

Кваліфікація – бакалавр з біотехнології та біоінженерії

Мова викладання українська

Миколаїв
2024

Програма відповідає вимогам Освітньо-професійної програми підготовки спеціалістів у галузі освіти «Біотехнології та Біоінженерія», затвердженою Науковою радою Миколаївського національного аграрного університету 22.02.2022 р. (протокол №7), чинною згідно наказу по університету №37-О від 14.03.2022р.

Розробник програми: Довгаль О.В., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії і суспільних наук, Миколаївський національний аграрний університет

Програма розглянута на засіданні кафедри економічної теорії і суспільних наук обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету

Протокол № 11 від 29 червня 2024 р

Завідувач кафедри,
д-р екон. наук, професор

Олена ДОВГАЛЬ

Схвалено науково-методичною комісією обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету

Протокол № 12 від 21 червня 2024 р

Голода науково-методичної комісії
обліково-фінансового факультету
канд. екон. наук, доцент

Олена ЧЕБАН

1. Анотація

Основними принципами викладання та вивчення дисципліни «Економічна теорія» є пізнання закономірностей формування та розвитку економічної системи суспільства, отримання теоретичних знань про специфіку функціонування виробничих відносин, а також особливості їх використання у господарській практиці.

Предмет «Економічна теорія» покликаний сформувати свідомість здобувачів вищої освіти, пояснювати основоположні економічні категорії, економічні закони та принципи функціонування економічних систем, економічні відносини, господарський механізм і дії людей, спрямовані на ефективне господарювання в умовах обмежених ресурсів.

Головне завдання «Економічної теорії» як дисципліни - надати здобувачам необхідні теоретичні знання основ економічної системи суспільства; ознайомити їх з основними досягненнями науковців світу в сфері розробки глобальних економічних проблем сучасності; навчити здобувачів аналізувати явища і процеси, що спостерігаються у народному господарстві країни.

Annotation

The basic principles of teaching and learning «Economic Theory» is cognition of regularities of formation and development of the economic system of society, getting theoretical knowledge about the specifics of functioning of labour relations, as well as about the peculiarities of their use in business practice.

For «Principles of Economic Theory» was intended to shape the consciousness of higher education applicants, explain the basic economic categories, economic laws and principles of functioning economic systems, economic relations, economic mechanism and people's actions aimed at the effective management in resource-limited settings.

The main task of «Principles of Economic Theory» as a discipline to enable applicants to higher education the necessary theoretical knowledge of the foundations of the economic system of society; familiarize them with the main achievements of the scientists of the world in the development of global economic issues of the day; teach students to analyze the phenomena and processes occurring in the economy of the country.

2. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

Галузь знань: 16 Хімічна та біоінженерія

Освітня спеціальність: 162 «Біотехнології та біоінженерія»

Кваліфікація – бакалавр з біотехнології та біоінженерії

Мова викладання – **українська**

Обов'язкова (вибіркова) компонента – **Обов'язкова**

Семестр – **6**

Кількість кредитів ECTS – **3**

Кількість модулів – **1**

Кількість змістових модулів – **3**

Загальна кількість годин – **90**

Види освітньої діяльності та види навчальних занять, обсяг годин та кредитів:

Лекції – **18 год. / 0,6 кред. ECTS**

Практичні заняття – **18 год. / 0,6 кред. ECTS**

Самостійна робота – **54 год. / 1,8 кред. ECTS**

Форма підсумкового контрольного заходу – **екзамен**

У процесі вивчення дисципліни застосовуються інноваційні педагогічні технології, а саме цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів: презентації, тестові програми, система дистанційної освіти Moodle, технології JeetSi, вбудовані в курс на платформі Moodle, ZOOM та інші.

Якісні зміни до робочої програми: Робоча програма щорічно оновлюється з урахуванням побажань та результатів опитування здобувачів вищої освіти, роботодавців та випускників.

Передбачені неформальні освітні заходи. Здобувачам пропонуються протягом вивчення дисципліни: індивідуальні завдання, участь у вебінарах та семінарах з світоглядних, методологічних проблем, участь у відкритих лекціях та диспутах, які проводяться в тому числі поза межами навчального закладу. Здобувачам пропонується пройти курс «Академічна доброчесність в університеті», «Школа свідомого громадянина», «Інтегральна динаміка. Еволюція мислення, лідерства, економіки і політики», «Брендинг міст і територій» на платформі ВУМ. Здобувач має право самостійно обирати напрям і вид неформальних освітніх заходів, в межах вивчення дисципліни. Оцінка їхніх результатів відбувається за наявності документального підтвердження (сертифікат, свідоцтво, програма, запрошення тощо). Перезарахування дисципліни або окремих тем відбувається за бажанням здобувача на підставі нормативної внутрішньої документації та Положень МНАУ.

Передбачені інформальні заходи освіти. Передбачається, що здобувач у ході життєвого досвіду має застосовувати здобуті знання та результати, наприклад, вивчаючи наступну тему чи готуючись до всіх видів робіт. І навпаки – здобувачі використовують життєві приклади для трансформації їх в освітній процес, зокрема щодо власної життєвої, загалом громадянської позиції.

Можливості набуття програмних результатів в умовах інклюзивної освіти. В університеті вхід облаштовано пандусом. Є кнопка виклику чергового. Є відповідальні особи, які організовують освітній процес (декан, заступники декана, куратор).

Можливість дистанційного (або очно-дистанційного) навчання через систему Moodle: лекційний матеріал, практичні завдання, мультимедійні презентації, напрями наукової та творчої роботи, завдання на самостійне опрацювання);

- платформу онлайн-занять Zoom – для проведення індивідуальних практичних занять, консультацій тощо;
- електронний репозитарій МНАУ – для використання інформаційних матеріалів;
- аудіо та відео повідомлення з лекційним матеріалом, поясненням особливостей завдань та напрямками їх виконання тощо;
- спілкування через електронну пошту (h.dovgal@gmail.com) телефонний зв'язок та зв'язок через соціальні мережі;
- залучення до освітньо-наукових заходів в онлайн-режимі;
- індивідуальний підхід до викладення матеріалу навчальної дисципліни;
- можливість залучення до освітнього процесу куратора академічної групи та людини, яка знаходиться поряд з здобувачем вищої освіти з особливими освітніми потребами (батьки, сестра, брат та інших).

Мова викладання. Дисципліна викладається українською мовою. Водночас з кожної теми виділено ключові слова, які здобувачі вивчають англійською мовою. Здобувачі мають можливість брати участь у вебінарах та наукових заходах англійською мовою.

Форми навчання. Денна (дистанційна, змішана – за наказом по університету, наприклад у зв'язку із дотриманням карантинних заходів). Освітній процес реалізується у таких формах: навчальні заняття (лекційні заняття, практичні заняття, консультації), індивідуальні завдання, самостійна робота, контрольні заходи.

Методи навчання. Основними, які використовуються під час викладання і вивчення дисципліни, є: інтерактивні, кейс-метод, метод прес-формули, наочні методи, практичні методи, творчі методи, методи опитування, рольові ігри, аналіз історій і ситуацій, методи контролю та самоконтролю (словниковий диктант, аргументація та відстоювання власної думки, самоперевірка, аналіз особистих пізнавальних і практичних дій), дослідницькі методи, індивідуальна робота, консультації з викладачем, навчання з використанням дистанційних та інтерактивних технологій (Moodle, Zoom та ін.).

У процесі навчання всі учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися принципів **академічної доброчесності** – сукупості етичних принципів та визначених правил провадження освітньої та наукової діяльності, які є обов'язковими для всіх учасників такої діяльності та мають на меті забезпечувати довіру до результатів навчання та наукової діяльності, з урахуванням вимог Закону України «Про вищу освіту», «Про освіту», методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності, Кодексу академічної доброчесності Миколаївського національного аграрного університету та інших документів.

Усі академічні тексти (освітні та наукові) здобувачів вищої освіти обов'язково перевіряються щодо їх відповідності принципам академічної доброчесності, у т. ч. за допомогою Edubirdie – безкоштовного сервісу перевірки на плагіат, StrikePlagiarism – сервісу перевірки на плагіат, програми Unicheck.

Дотримання вимог академічної доброчесності під час створення академічних текстів.

Автором (співавтором) освітнього (освітньо-наукового, наукового) твору є особа, яка зробила особистий інтелектуальний внесок до проведення дослідження, безпосередньо брала участь у його створенні та несе відповідальність за його зміст.

Під час оприлюднення освітнього (освітньо-наукового, наукового) твору мають бути зазначені всі його автори. Не допускається зазначати як автора освітнього (освітньо-наукового, наукового) твору особу, яка не відповідає критеріям, визначеним абзацом першим цієї частини. Якщо у проведенні дослідження або створенні освітнього (освітньо-наукового, наукового) твору брали участь інші особи, що не вказані як його автори, це має бути зазначено у творі із визначенням внеску кожної такої особи.

Освітній (освітньо-науковий, науковий) твір має містити достовірні відомості про використані методи, джерела даних, результати дослідження та отримані наукові (науково-практичні) результати.

Якщо під час проведення дослідження та/або створення освітнього (освітньо-наукового, наукового) твору були використані розробки, наукові (науково-технічні) результати, що належать іншим особам, це має бути зазначено в освітньому (освітньо-науковому, науковому) творі з посиланням на джерело їх оприлюднення.

Використання загальновідомих фактів чи ідей не потребує окремого зазначення.

Всі текстові запозичення, що використовуються в освітньому (освітньо-науковому, науковому) творі (окрім стандартних текстових кліше), мають бути позначені з посиланням на джерело запозичення.

Текстові запозичення мають бути позначені у спосіб, який дозволяє чітко відокремити їх від власного тексту автора (авторів).

У разі використання автором (авторами) власних розробок, наукових (науково-технічних) результатів, які були оприлюднені раніше, він (вони) мають зазначити це в освітньому (освітньо-науковому, науковому) творі.

Дотримання вимог академічної доброчесності для здобувачів освіти.

Здобувачі освіти зобов'язані виконувати вступні, навчальні, контрольні, кваліфікаційні, конкурсні та інші види завдань самостійно. Самостійність у виконанні завдання означає, що воно має бути виконане:

1) для індивідуальних завдань – особисто здобувачем, а для групових завдань – лише визначеною групою здобувачів, без втручання інших осіб, під керівництвом та контролем викладачів, що визначені як керівники та затверджені відповідно до нормативної документації закладу вищої освіти з урахуванням індивідуальних потреб і можливостей осіб з особливими освітніми потребами;

2) якщо умови або характер завдання передбачають обмеження у можливих джерелах інформації – без використання недозволених джерел інформації.

Здобувачі вищої освіти зобов'язані поважати гідність, права, свободи та законні інтереси всіх учасників освітнього процесу, дотримуватися етичних норм.

Дотримання вимог академічної доброчесності під час оцінювання.

Оцінювання у сфері вищої освіти і науки відповідає вимогам об'єктивності, валідності та справедливості. Оцінювання є об'єктивним, якщо воно ґрунтується на заздалегідь визначених критеріях. Оцінювання є валідним, якщо воно здійснюється відповідно до критеріїв, що визначаються законодавством України та суб'єктом внутрішнього забезпечення якості освіти. Оцінювання є справедливим, якщо воно проводиться за відсутності конфлікту інтересів, дискримінації та неправомірного впливу на оцінювача.

3. МЕТА, ЗАВДАННЯ, ОБ'ЄКТ, ПРЕДМЕТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета курсу: набуття майбутніми фахівцями глибоких економічних знань, формування у них нового економічного мислення, адекватного ринковим відносинам, формування навичок і вміння аналізувати реальні економічні процеси й приймати обґрунтовані рішення з приводу економічних проблем, пов'язаних з їх майбутньою практичною діяльністю.

Основними **завданнями курсу**, що мають бути вирішені у процесі викладання дисципліни, є:

- надати здобувачам необхідні теоретичні знання основ економічної системи суспільства;
- ознайомити їх з основними досягненнями науковців світу в сфері розробки глобальних економічних проблем сучасності;
- виробити у здобувачів відповідний світогляд відносно сучасних економічних явищ і процесів;
- навчити здобувачів аналізувати явища і процеси, що спостерігаються у народно-господарській практиці, і робити відповідні висновки;
- показати здобувачам можливості практичного творчого використання набутих знань.

Об'єктом дослідження є економічна система (певна сукупність механізмів або інститутів функціонування й розвитку національної економіки).

Предмет економічної теорії — виробничі відносини між людьми (або їх дії) у процесі праці, безпосереднього виробництва товарів і послуг, а також у сфері їх обміну, розподілу та споживання.

Здобувачі вищої освіти повинні оволодіти таким переліком компетентностей:

Інтегральна компетентність

ІК: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов у біотехнології та біоінженерії, або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів біотехнології та біоінженерії.

Загальні компетентності

ЗК 05. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 16. Врахування комерційного та економічного контексту при проектуванні виробництв біотехнологічних продуктів різного призначення (промислового, харчового, фармацевтичного, сільськогосподарського тощо).

Програмні результати навчання

ПР22. Вміти враховувати соціальні, екологічні, етичні, економічні аспекти, вимоги охорони праці, виробничої санітарії і пожежної безпеки під час формування технічних рішень. Вміти використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

4. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

До дисциплін, які мають бути вивчені раніше, та надавати можливість розпочати навчання за дисципліною «Економічна теорія», яка розрахована на студентів вищих аграрних закладів освіти III - IV рівнів акредитації, що навчаються за освітньо-професійною програмою бакалавра, можна віднести :

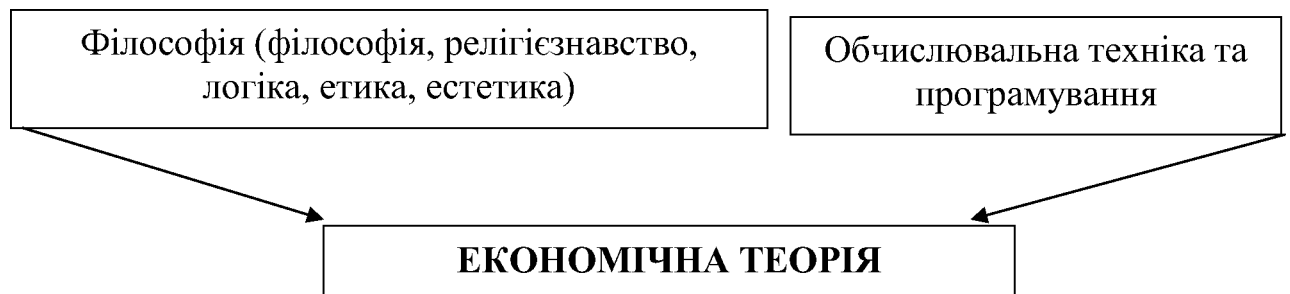
- «Правознавство», предметом вивчення якого є пізнання процесу виникнення, становлення і розвитку держави і права України; формування української державної традиції; вивчення особливостей функціонування державних установ та інститутів права, правового становища населення, джерел права та правової системи в хронологічній послідовності. Вивчення дисципліни поглиблює історичні знання щодо українського державо- і правотворення; формування національної свідомості, поваги до минулого українського народу і віри в його майбутнє, правової культури.

- «Історія та культура України», яка надає майбутнім фахівцям системи історичних знань, умінь та навичок, здатність до творчого мислення, судження, усвідомлення загальнолюдських цінностей у світлі історичних подій. Навчає рухатись у просторі ідей, фактів, понять, допомогти виробити цілісний погляд на світ, формувати повноцінного громадянина в умовах розбудови незалежної України, формувати функціональні, мотиваційні та соціальні компетентності, виходячи з понять Батьківщина, самовираження, права і свободи людини, держава, громадянин, людина, сім'я тощо. Головними завданнями якої є: формування історичного мислення, наукового світогляду; набуття навичок науково-історичного аналізу; виявлення логіки та об'єктивних закономірностей історичного процесу; виховання високого рівня культури, громадянської відповідальності, національної гідності, патріотизму.

- Інформаційні системи та технології, яка вивчає поняття та принципи інформаційного менеджменту, системної інтеграції та адміністрування інформаційних систем, управління ІТ проектами, теоретичні та методологічні основи й інструментальні засоби створення і використання інформаційних систем та технологій; критерії оцінювання і методи забезпечення якості, надійності, відмовостійкості, живучості інформаційних систем та технологій, а також моделі, методи та засоби оптимізації та прийняття рішень при створенні

й використанні інформаційних систем та технологій. Все частіше «цифрова економіка» переплітається з традиційною економікою, роблячи чітке розмежування складнішим. Під цифровою економікою розуміють виробництво, продажі та постачання продуктів через комп'ютерні мережі.

5. МІСЦЕ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ» В СТРУКТУРІ ДИСЦИПЛІН

6. СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль		Теми		Обсяг годин			Разом
№	назва	№	назва	ЛК	ПЗ	СР	
1.	Змістовий модуль 1. Загальні основи економічного розвитку суспільства	1.	Предмет і метод економічної теорії	2	2	6	10
		2.	Суспільне виробництво, його фактори і результати. Відтворення.	2	2	6	10
		3.	Власність і її форми.	2	2	6	10
		4.	Товарне виробництво.	2	2	6	10
		5.	Гроші та їх функції. Грошовий обіг.	2	2	6	10
		Разом за змістовим модулем 1		10	10	30	50
2.	Змістовий модуль 2. Ринок як підсистема ринкової економіки	6.	Ринок і механізм його функціонування. Конкуренція та монополія в ринковій економіці.	4	4	12	20
		7.	Ринкова інфраструктура	2	2	6	10
		Разом за змістовим модулем 2		6	6	18	30
3.	Змістовий модуль 3. Підприємство в системі ринкових відносин	8.	Економічні основи функціонування підприємства. Підприємництво.	2	2	6	10
		Разом за змістовим модулем 3		2	2	6	10
Всього годин по навчальній дисципліні				18	18	54	90

7. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

7.1 Загальний розподіл годин і кредитів

Назва змістового модулю	Кількість годин і кредитів		
	Години	Кредити	%
Змістовий модуль 1. Загальні основи економічного розвитку суспільства	50	1,67	55,5
Змістовий модуль 2. Ринок як підсистема ринкової економіки	30	1,0	33,3
Змістовий модуль 3. Підприємство в системі ринкових відносин	10	0,33	11,2
ВСЬОГО	90	3,0	100,00

7.2 Склад, обсяг і терміни виконання змістових модулів

Назва змістового модулю	Кількість годин	Термін виконання, тиждень
Загальні основи економічного розвитку суспільства	50	Відповідно до семестрового навчального плану та графіку освітнього процесу
Ринок як підсистема ринкової економіки	30	
Підприємство в системі ринкових відносин	10	
ВСЬОГО	90	X

7.3 ПЕРЕЛІК ТА КОРОТКИЙ ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ

Лекції традиційні з елементами диспуту, з використанням мультимедійного обладнання для презентації (18 годин).

Змістовий модуль I. Загальні основи економічного розвитку суспільства

ТЕМА 1. Предмет і метод економічної теорії.

Економічна теорія як суспільна наука. Процес виробництва матеріальних благ. Продуктивні сили суспільства. Виробничі відносини. Спосіб виробництва.

Предмет економічної теорії. Система виробничих відносин. Економічні закони. Виникнення економічної теорії та основні етапи її розвитку.

Функції економічної теорії.

Методи пізнання економічних явищ і процесів. Наукові абстракції. Економічні категорії.

Місце економічної теорії в системі економічних наук. Економічна теорія і економічна політика.

Key words: economic theory, economic laws, material goods, market relations, resources, method

ТЕМА 2. Суспільне виробництво, його фактори та результати. Відтворення.

Суспільне виробництво та його структура. Матеріальне виробництво. Нематеріальне виробництво. Сфера послуг.

Основні фактори виробництва. Економічна сутність суспільного та особистого факторів виробництва. Природний та екологічний фактори виробництва.

Потреби суспільства. Види потреб. Ресурси суспільства. Рациональне використання обмежених ресурсів. Крива виробничих можливостей.

Результати суспільного виробництва. Сукупний суспільний продукт та його форми. Ефективність виробництва, її форми та критерії. Поняття відтворення та його види.

Key words: production, distribution, exchange, consumption, funds, gross product, national wealth

ТЕМА 3. Власність та її форми.

Поняття власності. Суб'єкти та об'єкти власності. Місце власності в економічній системі. Поняття економічної системи. Історія розвитку економічних систем. Типи економічних систем. Еволюція відносин власності.

Форми власності в Україні. Закон України «Про власність». Реалізація відносин власності. Економічні та соціальні форми реалізації власності.

Економічні інтереси та їх система. Сутність економічних інтересів. Інтереси регіонів. Характерні риси економічних інтересів. Єдність та суперечності економічних інтересів.

Роздержавлення і приватизація об'єктів власності. Необхідність роздержавлення і приватизації. Форми роздержавлення. Рівні приватизації.

Key words: ownership, assignment, possession, alienation, types of relations, objects of ownership, subjects of ownership

ТЕМА 4. Товарне виробництво.

Поняття товарного виробництва, його характерні риси та умови виникнення. Види товарного виробництва. Порівняльна характеристика простого та капіталістичного товарного виробництва.

Товар та його властивості. Сутність споживчої вартості і вартості. Характеристика мінової вартості. Двоїстий характер праці, втіленої в товарі.

Основна суперечність простого і капіталістичного товарного виробництва. Закон вартості. Індивідуальні затрати праці. Суспільно-необхідні витрати праці. Функції закону вартості в суспільному виробництві.

Key words: commodity production, service, cost, consumer value, simple labor, complex labor, the theory of "factors of production"

ТЕМА 5. Гроші та їх функції. Грошовий обіг.

Форма вартості та її розвиток. Виникнення грошей. Функції грошей. Види грошей. Вартість та ціна. Масштаб цін. Валютний курс. Сучасне трактування сутності грошей.

Закон грошового обігу. Кількісне відображення даного закону. Можливості використання загального закону грошового обігу в різних економічних системах.

Інфляція. Вплив інфляції на економічні процеси. Причини інфляції та її види. Шляхи зниження інфляції.

Key words: bimetallism, currency, currency parity, exchange rate, bill, money, cash

Змістовий модуль 2. Ринок як підсистема ринкової економіки

ТЕМА 6. Ринок і механізм його функціонування. Конкуренція і монополія в ринковій економіці.

Поняття ринку та його характерні риси. Місце ринку в відтворювальному процесі. Функції ринку. Об'єкти та суб'єкти ринку. Необхідність переходу України до ринкової економіки. Умови переходу до ринку.

Структура ринку. Ринок засобів виробництва. Ринок праці та центри зайнятості. Ринок науково-технічної продукції. Фінансовий ринок та ринок цінних паперів.

Ціна і ціноутворення в ринковій економіці. Роль ціни в ринковій економіці. Функції цін. Фактори ціноутворення. Система цін в економіці України. Суб'єкти встановлення ціни.

Поняття ринкового механізму. Сутність економічних законів попиту і пропозиції. Ціна рівноваги та її дотримання.

Маркетинг. Поняття конкуренції та її роль в ринковій економіці. Форми конкуренції. Методи конкуренції.

Поняття монополізму. Вплив монополізму на економічні процеси. Монополістичні утворення в країнах розвинутої ринкової економіки та їх сутність. Форми монополістичної конкуренції. Монополізм в економіці України. Монополістичні утворення. Антимонopolьна політика уряду України.

Key words: market, market mechanism, market equilibrium, market situation, competition, monopolization, antimonopoly policy

ТЕМА 7. Ринкова інфраструктура.

Поняття та функції ринкової інфраструктури в економіці. Біржі, їх місце та роль в інфраструктурі ринку. Товарні біржі: класифікація, принципи діяльності і особливості функціонування.

Ринок цінних паперів. Фондова біржа. Види цінних паперів. Механізм біржової торгівлі цінними паперами. Валютна біржа і її функції. Формування та сучасний стан ринкової інфраструктури України.

Кредит та його функції. Кредитні відносини та їх види. Форми кредиту. Принципи кредитування. Банки, їх сутність. Види банківських операцій.

Банківська система України та її структура. Небанківські фінансові установи.

Key words: auction, fair, commodity exchange, stock exchange, broker, dealer, bank, banking system

Змістовий модуль 3. Підприємство в системі ринкових відносин

ТЕМА 8. Економічні основи функціонування підприємства. Підприємництво.

Соціально-економічна характеристика підприємства в умовах ринкової економіки.

Види підприємств, об'єднання підприємств, особливості їх функціонування. Малі підприємства і їх роль в суспільному виробництві.

Сутність підприємництва та умови його існування. Види підприємництва. Особливості розвитку підприємництва в Україні.

Соціально-економічний зміст поняття «капітал». Виробничі фонди підприємства як економічна категорія. Три функціональні форми кругообороту фондів. Структура виробничих фондів. Особливості обороту основних фондів. Фізичний і моральний знос основних фондів. Амортизація. Показники ефективності використання фондів підприємства.

Витрати виробництва на рівні суспільства і на рівні підприємства. Собівартість продукції та її види. Фактори зниження собівартості продукції.

Прибуток і його функції. Рентабельність виробництва. Органічна будова капіталу.

Key words: association, depreciation, bankruptcy, gross income, expenses, consortiums, corporations

7.4. Перелік та план практичних занять

Практичні завдання з курсу «Економічна теорія» виконуються здобувачі вищої освіти протягом семестру згідно з програмою курсу з метою закріплення теоретичних знань. Викладач, який веде практичні заняття, здійснює поточний контроль виконання практичних завдань шляхом перевірки наявності виконаних завдань та індивідуальної співбесіди зі здобувачем вищої освіти за кожним завданням. Кожне завдання оцінюється окремо відповідно до встановлених критеріїв оцінки.

Виконання практичних завдань має творчий характер. Попередньо здобувач вищої освіти повинен вивчити відповідні теми за рекомендованою літературою, список якої наведено в кінці робочої програми.

З незрозумілих питань курсу здобувач вищої освіти може одержати консультацію викладача дисципліни у відповідні дні, за графіком, установленим кафедрою.

Змістовий модуль 1. Загальні основи економічного розвитку суспільства

ПЛАН ПЗ №1. Тема 1. Предмет і метод економічної теорії.

Види робіт:

- 1.1 Обговорення питань по темі: предмет економічної теорії та її функції, методи пізнання економічних явищ і процесів.
- 1.2 вибіркве усне опитування
- 1.3 тестовий контроль до Теми_1.

Питання для опитування ПЗ № 1:

1. Матеріальне виробництво та його роль у розвитку суспільства.
2. Предмет економічної теорії та її функції.
3. Економічні закони та їх класифікація.

4. Методи пізнання економічних явищ і процесів.

ПЛАН ПЗ № 2. Тема 2. Суспільне виробництво, його фактори та результати. Відтворення.

2.1 Обговорення питань по темі: сутність суспільного виробництва та його структура, потреби та ресурси суспільства, сукупний суспільний продукт та його форми, відтворення та його типи.

2.2 вибіркове усне опитування

2.3 Тестовий контроль до Теми 2.

Питання для опитування ПЗ № 2:

1. *Сутність суспільного виробництва та його структура.*
2. *Соціально-економічна сутність речового та особистого факторів виробництва.*
3. *Потреби та ресурси суспільства*
4. *Сукупний суспільний продукт та його форми.*
5. *Відтворення та його типи.*

ПЛАН ПЗ № 3. Тема 3. Власність та її форми.

3.1 Обговорення питань по темі: економічний зміст власності. Типи, види й форми власності, економічні інтереси, їх система і характерні риси.

3.2 вибіркове усне опитування

3.3 тестовий контроль до Теми 3

Питання для опитування ПЗ № 3:

1. *Економічні системи, їх діалектика і типи.*
2. *Сутність власності. Еволюція відносин власності.*
3. *Економічні інтереси, їх система і характерні риси.*
4. *Роздержавлення та приватизація, форми і методи.*

ПЛАН ПЗ № 4. Тема 4. Товарне виробництво.

4.1 Обговорення питань по темі: товарне виробництво, його характерні риси і умови виникнення, порівняльна характеристика простого і капіталістичного товарного виробництва, товар і його властивості, двоїстий характер праці, втіленої в товарі, закон вартості та його функції.

4.2 вибіркове усне опитування

4.3 Тестовий контроль до Теми 4.

Питання для опитування ПЗ № 4:

1. *Товарне виробництво, його характерні риси і умови виникнення.*
2. *Порівняльна характеристика простого і капіталістичного товарного виробництва.*
3. *Товар і його властивості.*
4. *Двоїстий характер праці, втіленої в товарі.*
5. *Закон вартості та його функції.*

ПЛАН ПЗ № 5. Тема 5. Гроші та їх функції. Грошовий обіг.

5.1 Обговорення питань по темі: форма вартості та її розвиток, функції грошей та їх зміст, грошовий обіг та його еволюція, інфляція, її види і причини. напрямки подолання інфляції на Україні.

5.2 вибіркове усне опитування

5.3 тестовий контроль до Теми 5.

Питання для опитування ПЗ № 5:

1. *Форма вартості та її розвиток.*
2. *Функції грошей та їх зміст.*

3. *Грошовий обіг та його еволюція.*

4. *Інфляція, її види і причини. Напрямки подолання інфляції на Україні.*

Змістовний модуль 2. Ринок як підсистема ринкової економіки

ПЛАН ПЗ № 6-7. Тема 6. Ринок та механізм його функціонування. Конкуренція та монополія в ринковій економіці.

6.1 Обговорення питань по темі: ринок та його функції, структура ринку, сутність економічних законів попиту і пропозиції, маркетинг, сутність конкуренції, її форми та методи, монополізм та його вплив на економічні процеси, антимонопольна політика уряду України.

6.2 вибіркове усне опитування

6.3 тестовий контроль до Тем 6.

Питання для опитування ПЗ № 6-7:

1. *Ринок та його функції. Структура ринку.*

2. *Сутність економічних законів попиту і пропозиції. Маркетинг.*

3. *Сутність конкуренції, її форми та методи.*

4. *Монополізм та його вплив на економічні процеси.*

5. *Антимонопольна політика уряду України.*

ПЛАН ПЗ № 8. Тема 7. Ринкова інфраструктура.

7.1 Обговорення питань по темі: інфраструктура ринку та її основні елементи, біржі, їх види і функції, кредит, його функції і форми, принципи кредитування, банки, їх види та функції, банківська система України і особливості її функціонування, небанківські фінансові установи.

7.2 вибіркове усне опитування

7.3 тестовий контроль до Тем 7.

Питання для опитування ПЗ № 8:

1. *Інфраструктура ринку та її основні елементи.*

2. *Біржі, їх види і функції*

3. *Кредит, його функції і форми. Принципи кредитування*

4. *Банки, їх види та функції. Банківська система України і особливості її функціонування.*

5. *Небанківські фінансові установи.*

Змістовний модуль 3. Підприємство в системі ринкових відносин

ПЛАН ПЗ № 9. Тема 8. Економічні основи функціонування підприємства. Підприємництво

8.1 Обговорення питань по темі: підприємство – первинна ланка економіки, умови функціонування підприємства, види підприємств, об'єднання підприємств, підприємництво, його сутність та умови існування, види підприємництва, особливості розвитку підприємництва в Україні, капітал як економічна категорія товарного господарства, кругооборот капіталу і його стадії, оборот капіталу, основний і оборотний капітал, фізичний і моральний знос основних фондів, витрати виробництва та їх види, собівартість продукції і шляхи її зниження, прибуток і його функції, норма і маса прибутку.

8.2 вибіркове усне опитування

8.3 тестовий контроль до Тем 8.

Питання для опитування ПЗ № 9:

1. *Підприємство – первинна ланка економіки.*

2. *Умови функціонування підприємства. Види підприємств. Об'єднання підприємств.*

3. Підприємництво, його сутність та умови існування. Види підприємництва. Особливості розвитку підприємництва в Україні.
4. Капітал як економічна категорія товарного господарства. Кругооборот капіталу і його стадії.
5. Оборот капіталу. Основний і оборотний капітал. Фізичний і моральний знос основних фондів.
6. Витрати виробництва та їх види. Собівартість продукції і шляхи її зниження.
7. Прибуток і його функції. Норми і маса прибутку.

Перелік та план практичних занять

Назва змістового модуля/тема	Обсяг, год.	Форма контролю
Змістовий модуль 1. Загальні основи економічного розвитку суспільства	10	х
1. Предмет і метод економічної теорії.	2	опитування, тестування, доповіді, презентації, дискусії, ділові ігри, аналіз ситуацій, словниковий диктант, індивідуальні завдання
2. Суспільне виробництво, його фактори і результати. Відтворення.	2	
3. Власність і її форми.	2	
4. Товарне виробництво.	2	
5. Гроші та їх функції. Грошовий обіг.	2	
Змістовий модуль 2. Ринок як підсистема ринкової економіки.	6	
1. Ринок і механізм його функціонування. Конкуренція та монополія в ринковій економіці.	4	
2. Ринкова інфраструктура.	2	
Змістовий модуль 3. Підприємство в системі ринкових відносин.	2	
1. Економічні основи функціонування підприємства. Підприємництво	2	
Разом	18	

7.5 Теми та форми контролю і перевірки знань, які винесені на самостійне обов'язкове опрацювання

Окремі питання тем, які виносяться для самостійного опрацювання, здобувачі вищої освіти вивчають у вільний від занять час. Самостійна робота здобувача вищої освіти є однією з форм організації освітнього процесу, основною формою оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять за розкладом. Самостійна робота здобувача вищої освіти складається з вивчення матеріалу за допомогою конспектів лекцій, підручників, допоміжної літератури, підготовки доповідей, тестових завдань у системі Moodle а також підготовки до практичних занять, опрацювання додаткового матеріалу в межах дисципліни тощо.

Назва змістового модуля/тема	Обсяг, год.	Завдання
Змістовий модуль 1. Загальні основи економічного розвитку суспільства.	30	х
1. Предмет і метод економічної теорії.	6	Ведення конспекту. Виконання завдань для самоконтролю. Підготовка повідомлень. Тести. Індивідуальна робота*
2. Суспільне виробництво, його фактори і результати. Відтворення.	6	
3. Власність і її форми.	6	
4. Товарне виробництво.	6	
5. Гроші та їх функції. Грошовий обіг.	6	
Змістовий модуль 2. Ринок як підсистема ринкової	18	х

економіки.		
1. Ринок і механізм його функціонування. Конкуренція та монополія в ринковій економіці.	12	– // –
2. Ринкова інфраструктура.	6	– // –
Змістовий модуль 3. Підприємство в системі ринкових відносин.	6	x
1. Економічні основи функціонування підприємства. Підприємництво.	6	– // –
Разом	54	x

* див. Перелік видів індивідуальних робіт

Перелік видів індивідуальних робіт

- 1) Підготовка та опублікування тез
- 2) Участь у наукових конференціях, круглих столах тощо.
- 3) Підготовка і опублікування наукових статей.
- 4) Підготовка індивідуального (власного, творчого) завдання по темі.
- 5) Підготовка доповіді, презентації на одну із тем дисципліни.
- 6) Неформальні освітні заходи 5-10 балів. За наявності підтвердження, за умови відповідності заходу окресленій дисципліні тематиці.

7.5 Теми та форми контролю і перевірки знань, які винесені на самостійне обов'язкове опрацювання

Окремі питання тем, які виносяться для самостійного опрацювання, здобувачі вищої освіти вивчають у вільний від занять час. Самостійна робота здобувача вищої освіти є однією з форм організації освітнього процесу, основною формою оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять за розкладом. Самостійна робота здобувача вищої освіти складається з вивчення матеріалу за допомогою конспектів лекцій, підручників, допоміжної літератури, підготовки доповідей, тестових завдань у системі Moodle а також підготовки до практичних занять, опрацювання додаткового матеріалу в межах дисципліни тощо.

Назва змістового модуля/тема	Обсяг, год.	Завдання
Змістовий модуль 1. Загальні основи економічного розвитку суспільства.	30	x
1. Предмет і метод економічної теорії.	6	Ведення конспекту. Виконання завдань для самоконтролю. Підготовка повідомлень. Тести. Індивідуальна робота*
2. Суспільне виробництво, його фактори і результати. Відтворення.	6	
3. Власність і її форми.	6	
4. Товарне виробництво.	6	
5. Гроші та їх функції. Грошовий обіг.	6	
Змістовий модуль 2. Ринок як підсистема ринкової економіки.	18	x
3. Ринок і механізм його функціонування. Конкуренція та монополія в ринковій економіці.	12	– // –
4. Ринкова інфраструктура.	6	– // –
Змістовий модуль 3. Підприємство в системі ринкових відносин.	6	x
1. Економічні основи функціонування підприємства. Підприємництво.	6	– // –
Разом	54	x

* див. Перелік видів індивідуальних робіт

Перелік видів індивідуальних робіт

- 6) Підготовка та опублікування тез
- 7) Участь у наукових конференціях, круглих столах тощо.
- 8) Підготовка і опублікування наукових статей.
- 9) Підготовка індивідуального (власного, творчого) завдання по темі.
- 10) Підготовка доповіді, презентації на одну із тем дисципліни.
- 6) Неформальні освітні заходи 5-10 балів. За наявності підтвердження, за умови відповідності заходу окресленій дисципліні тематиці.

7.6. Питання для поточного та підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти

Питання для поточного контролю

Змістовий модуль І. Загальні основи економічного розвитку суспільства

1. Економічна теорія як суспільна наука.
2. Предмет економічної теорії.
3. Функції економічної теорії.
4. Методи пізнання економічних явищ і процесів.
5. Економічні закони. Економічні категорії.
6. Місце економічної теорії в системі економічних наук.
7. Суспільне виробництво та його структура.
8. Матеріальне виробництво. Нематеріальне виробництво.
9. Основні фактори виробництва.
10. Сукупний суспільний продукт та його форми.
11. Поняття відтворення та його види.
12. Поняття власності. Суб'єкти та об'єкти власності.
13. Місце власності в економічній системі.
14. Еволюція відносин власності.
15. Форми власності в Україні. Закон України «Про власність».
16. Роздержавлення і приватизація об'єктів власності.
17. Поняття товарного виробництва, його характерні риси та умови виникнення.
18. Товар та його властивості.
19. Сутність споживчої вартості і вартості.
20. Двоїстий характер праці, втіленої в товарі.
21. Закон вартості.
22. Індивідуальні затрати праці.
23. Суспільно-необхідні витрати праці.
24. Функції закону вартості в суспільному виробництві.
25. Форма вартості та її розвиток.
26. Виникнення грошей. Функції грошей. Види грошей.
27. Вартість та ціна. Масштаб цін.
28. Сучасне трактування сутності грошей. Закон грошового обігу.
29. Інфляція. Вплив інфляції на економічні процеси.
30. Причини інфляції та її види. Шляхи зниження інфляції.

Змістовий модуль 2. Ринок як підсистема ринкової економіки

31. Поняття ринку та його характерні риси.
32. Функції ринку. Об'єкти та суб'єкти ринку.
33. Ціна і ціноутворення в ринковій економіці.

34. Функції цін. Фактори ціноутворення.
35. Сутність економічних законів попиту і пропозиції.
36. Поняття конкуренції та її роль в ринковій економіці.
37. Форми конкуренції. Методи конкуренції.
38. Антимонопольна політика уряду України.
39. Поняття та функції ринкової інфраструктури в економіці.
40. Біржі, їх місце та роль в інфраструктурі ринку.
41. Ринок цінних паперів. Фондова біржа. Види цінних паперів. Механізм біржової торгівлі цінними паперами.
42. Банки, їх сутність. Види банків. Банківська система України та її структура.

Змістовий модуль 3. Підприємство в системі ринкових відносин

43. Види підприємств, об'єднання підприємств, особливості їх функціонування.
44. Сутність підприємництва та умови його існування. Види підприємництва.
45. Соціально-економічний зміст поняття «капітал».
46. Виробничі фонди підприємства як економічна категорія. Структура виробничих фондів.
47. Особливості обороту основних фондів. Фізичний і моральний знос основних фондів. Амортизація.
48. Витрати виробництва на рівні суспільства і на рівні підприємства. Собівартість продукції та її види. Фактори зниження собівартості продукції.
49. Прибуток і його функції. Рентабельність виробництва.

Питання до підсумкового контролю (екзамен)

1. Предмет, метод та функції економічної теорії.
2. Система виробничих відносин. Поняття способу виробництва.
3. Процес виробництва продукту. Закон зростання потреб суспільства.
4. Суспільний продукт і його форми. Необхідний і додатковий продукт.
5. Ефективність суспільного виробництва, її показники.
6. Товар і його властивості.
7. Споживча вартість, мінова вартість та вартість товару.
8. Сутність грошей, їх види та функції.
9. Закон вартості та його роль у товарному виробництві.
10. Перетворення грошей на капітал та робочої сили на товар. Загальна формула капіталу та її суперечності.
11. Процес виробництва як єдність створення споживчої вартості та вартості.
12. Норма та маса додаткової вартості. Технічна, вартісна та органічна будова капіталу.
13. Заробітна плата. Форми та системи заробітної плати.
14. Підприємництво як основна ланка товарного виробництва. Розвиток підприємництва в Україні.
15. Кругообіг капіталу. Чинники прискорення обороту капіталу і їх вплив на ефективність виробництва та накопичення.
16. Оборот капіталу. Чинники прискорення обороту капіталу і їх вплив на ефективність виробництва та накопичення.
17. Витрати виробництва. Собівартість, її структура і шляхи зниження.
18. Прибуток, його сутність і структура.
19. Торговельний капітал і торговельний прибуток.
20. Сутність кредиту та його форми. Кредитна система та механізм її дії.
21. Акціонерний капітал і акціонерні товариства.
22. Земельна рента та її види.

23. Ринок, його суть і структура.
24. Ринок як регулятор розвитку суспільного виробництва.
25. Монополія, її суть і види.
26. Реалізація суспільного продукту при простому і розширеному відтворенні.
27. Фонд накопичення і його структура.
28. Відтворення робочої сили. Доходи населення.
29. Циклічність як загальна закономірність ринкової економіки.
30. Економічні кризи і необхідність структурних зрушень у суспільному виробництві.
31. Сутність та основні шляхи державного регулювання суспільного відтворення.
32. Фінансова система та її роль у регулюванні суспільного відтворення.
33. Державний бюджет як важлива ланка фінансової системи.
34. Вільне підприємництво: сутність і головні риси.
35. Монополістичний капіталізм як закономірний етап економічного розвитку суспільства.
36. Сутність державно-монополістичного капіталізму та новітні форми його прояву.
37. Державно-монополістична система соціалізму.
38. Змішана економіка, її сутність і структура.
39. Форми власності в системі змішаної економіки.
40. Формування економічних передумов переходу до соціально-орієнтованого ринкового господарства.
41. Соціально-економічна політика держави в період формування змішаної економіки.
42. Об'єктивні основи та сутність світового господарства.
43. Міжнародні економічні відносини: сутність, генезис.
44. Виробничі зв'язки як важливий елемент міжнародних економічних відносин.
45. Міжнародна торгівля: форми і структура.
46. Міжнародний ринок як концентрований вираз світогосподарських зв'язків.
47. Основні глобальні проблеми сучасності та шляхи їх розв'язання.
48. Основні показники соціально-економічного розвитку України минулого року.
49. Державний бюджет як основний фінансовий документ країни.
50. Концептуальні основи розвитку економіки України на початку третього тисячоліття.

8. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ, КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ТА РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ДИСЦИПЛІНИ

Рейтингова оцінка знань з дисципліни та схема поточного та підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти

Рейтингова оцінка знань відрізняється від традиційної більш широким інтервалом балів, які диференційовані відповідно до складності матеріалу, що контролюється його обсягом, рівнем самостійності освоєння тощо.

Поточний контроль здійснюється шляхом проведення опитування, захисту повідомлень, презентацій. На практичних заняттях практикується експрес-опитування, виступи здобувачів вищої освіти зі складних питань, дискусії, колоквиуми тощо.

Рейтингова оцінка знань забезпечує:

- мотивацію здобувачів вищої освіти до систематичної роботи впродовж семестру;
- підвищенням ролі самостійної роботи та ролі індивідуального навчання;
- розширення можливостей для розкриття здібностей здобувачів вищої освіти, розвитку їх творчого мислення; підвищення ефективності роботи викладача.

Оцінювання знань здобувачів вищої освіти під час практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

- розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

- активна участь під час опитування, диспуту, бесіди тощо;
- тестовий контроль
- публікація наукових робіт.

При оцінюванні індивідуальних завдань увага приділяється дотриманню правил наукової етики та академічної доброчесності. При оцінюванні результатів самостійної роботи здобувачів вищої освіти увага приділяється ступеню засвоєнню знань використання умінь та навичок.

Рейтингова оцінка знань здобувачів вищої освіти з дисципліни

з/п	Форма контролю	Контроль протягом семестру	Максимальна / мінімальна кількість балів
1	Аудиторна робота в т.ч.: опрацювання лекційного матеріалу (опитування, диспут, бесіда тощо) робота на семінарських заняттях (доповідь, опитування, термінологічний диктант тощо)	8	20/12
2	Самостійна робота (ведення конспекту, термінологічного словнику, виконання завдань для самоконтролю)	8	20/12
	Тестовий контроль	8	20/12
	Разом по дисципліні		60/36
	Підготовка власного творчого завдання, доповідь, презентація тощо	1	10/5

За всі види робіт упродовж семестру (виконання практичних вправ, тестування, опитування, контрольні роботи, обов'язкова самостійна та індивідуальна робота, результати неформальної освіти тощо) здобувач вищої освіти може отримати від 36 до 60 балів.

Оцінювання знань здобувача під час практичних занять відбувається за такими критеріями: повнота і правильність відповіді під час усного опитування, виконання контрольної та самостійної роботи. Під час оцінювання індивідуальної роботи здобувача враховується її вид, актуальність, правильність виконання. Під час оцінювання робіт, які винесено на обов'язкове самостійне виконання, враховується своєчасність та правильність виконання завдань з дисципліни та розуміння змісту завдання і його вирішення. Під час оцінювання результатів неформальної освіти здобувача враховується відповідність напрямку та змісту тематики дисципліни, актуальність, документальне підтвердження участі у заході.

Зміст лекційного матеріалу, словник основних термінів, індивідуальні завдання, творчі завдання, тестові завдання, критерії та форми оцінювання, напрями наукової роботи розміщено на сторінці дисципліни у Moodle.

Графіки консультацій, проведення індивідуальних занять розміщено на сторінці кафедри <https://www.mnau.edu.ua/faculty-off/kaf-econom-teor/>. Основними deadline залежно від виду роботи є: наступне практичне заняття, підсумковий контрольний захід зі змістового модулю, атестація, день складання екзамену.

Здобувач вищої освіти має право складати підсумковий контроль знань у письмовій формі під час екзаменаційної сесії, до якої він допускається, якщо за виконання всіх поточних і контрольних заходів, передбачених протягом семестру, набирає 36 і більше балів. У цьому разі оцінка з дисципліни складається з суми балів, які здобувач отримав протягом семестру, і суми балів за екзамен (24-40 балів).

За будь-якої форми освіти перелік, зміст та оцінка роботи і знань здобувача є ідентичною.

№ з/п	Форма контролю	Кількість заходів	Оцінка		Сума	
			min	max	min	max
Змістовий модуль 1.						
1	Робота в аудиторії (опитування, диспут, бесіда тощо)	5	1,5	2,5	7,5	12,5
	Тестовий контроль	5	1,5	2,5	7,5	12,5
	Самостійна робота (ведення термінологічного словнику, виконання завдань для самоконтролю)	5	1,5	2,5	7,5	12,5
Разом по змістовому модулю 1		x	x	x	22,5	37,5
Змістовий модуль 2.						
2	Робота в аудиторії (опитування, диспут, бесіда тощо)	2	1,5	2,5	3	5
	Тестовий контроль	2	1,5	2,5	3	5
	Самостійна робота (ведення термінологічного словнику, виконання завдань для самоконтролю)	2	1,5	2,5	3	5
Разом по змістовому модулю 2		x	x	x	9	15
Змістовий модуль 3.						
3	Робота в аудиторії (опитування, диспут, бесіда тощо)	1	1,5	2,5	1,5	2,5
	Тестовий контроль	1	1,5	2,5	1,5	2,5
	Самостійна робота (ведення термінологічного словнику, виконання завдань для самоконтролю)	1	1,5	2,5	1,5	2,5
Разом по змістовому модулю 3		x	x	x	4,5	7,5
	Підготовка власного творчого завдання, доповідь, презентація тощо	1	5	10		
Підсумковий контроль знань здобувачів вищої освіти						
Форма контролю					min	max
Екзамен		x	x	x	24	40
Разом по курсу дисципліни		x	x	x	60	100

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти, та шкала оцінювання – екзамен

Сума балів за всі види освітньої діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	5 (відмінно)
82 – 89	B	4 (добре)
75 – 81	C	4 (добре)
64 – 74	D	3 (задовільно)
60 – 63	E	3 (задовільно)
35 – 59	FX	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання
0 – 34	F	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

На практичних заняттях використовується перегляд та обговорення освітніх, наукових та фахових відеороликів, дебатів або художніх фільмів з відповідної тематики. Для поточного контролю використовуються елементи системи дистанційного навчання, зокрема з використанням системи MOODLE.

Як правило, якщо заняття проходять у Головному навчального корпусі МНАУ, то це аудиторії *кафедри економічної теорії та суспільних наук*, зокрема:

Кабінет соціальних дисциплін № 211 (50,4м²). Головний навчальний корпус, вул. Георгія Гонгадзе, 9.

Спеціальне технічне обладнання: Мультимедійне обладнання:- ноутбук ASUS X553m Pentium N3710 1,60GHz/4 GB/500 GB/GeForce 810M – 1 шт. - екран проєкційний переносний Elit Screens T85NWS1– 1 шт. - проєктор Epson EB-S12 LCD – 1 шт.

Прикладне програмне забезпечення: Корпоративне ліцензування «Volume Licensing», Parent program: OPEN 93947897ZZE1608, Software Assurance (SA) №63986644, 63986649, 63986652: MS Excel; MS Word; Google Chrome; Mozilla Firefox. Доступ до мережі Internet. Онлайн-сервіс відеозв'язку (на власних серверах) на базі Jitsi Meet.

Інформаційне забезпечення: Навчальні фільми. Презентації у режимі PowerPoint.

Устаткування: Учнівський стіл-парта – на 30 робочих місць. Стілець для викладача – 1 шт. Стіл для викладача – 1 шт. Дошка для крейди темно-зеленого кольору – 1 шт.

10. ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНИХ АКТІВ

10.1. Базова література

1. Башнянин Г.І. Політична економія : навч. посіб. / ред. Г.І. Башнянин, Є.С. Шевчук. 4-те вид., переробл. і виправлене. Львів : Магнолія, 2017. 280 с.
2. Біліченко О.С. Економічна теорія: методичні матеріали для семінарських занять здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр. Миколаїв : МНАУ, 2020. 59 с.
3. Біліченко О.С., Довгаль О.В. Економічна теорія: методичні матеріали для семінарських занять здобувачів вищої освіти спеціальностей 204 «ТВППТ», 162 «Біотехнології та біоінженерія», 073 «Менеджмент», 281 «Публічне управління та адміністрування», 241 «Готельно-ресторанна справа» Миколаїв. – 2023. – 68 с. (2 др.арк.)
4. Бондар І.С. Формування державної політики в сфері інноваційної діяльності : навч. посіб. / І.С. Бондар, В.Г. Горник, Ю.І. Горбань. Київ: Ліра-К, 2016. 280 с.
5. Економічна теорія : підручник / В.Д. Лагутін, Ю.М. Уманців, Т.А. Щербакова та ін. ; за заг. ред. В.Д. Лагутіна. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 608 с.
6. Пармаклі Д.М. Історія економічних вчень : навч. посіб. / Д.М. Пармаклі, С.В. Філіппова, Н.А. Добрянська. Одеса, 2018. 113 с.
7. Сало І.В. Становлення економіки України. (Від Київської Русі до 1917 року) : монографія / І.В. Сало. Суми : Університетська книга, 2016. 300 с.
8. Уразов А. У. Основи економічної теорії. / А. У. Уразов., І. В. Вікарчук . К. : Центр навчальної літератури, 2019. 312 с.

10.2. Допоміжна література

1. Bilichenko, Oleksandr Productivity of winter wheat depending on varietal characteristics and pre-sowing treatment of seeds with biological products Korkhova, M., Smirnova, I., Panfilova, A., Bilichenko, O. // Scientific Horizons. 2023, 26(5), с. 65-75
2. Bilichenko, Oleksandr Implementation of the Concept of Circular Economy as an Integral Component of Sustainable Development of the Region: Problems and Prospects. Olena Dovgal, Oleksandr Novikov, Oleksandr Bilichenko, Liliia Kozachenko and Viktoriia Stamat. Review of Economics and Finance, 2022, 20, 1051-1059.

3. Bilichenko, Oleksandr Managing Strategic Changes in Personnel Resistance to Open Innovation in Companies. Oleksandr Bilichenko, Mikhail Tolmachev, Tetiana Polozova, Dmytro Aniskevych and Alzoubi Laith Abdel Karim Mohammad Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity 2022, 8(3), 151; <https://doi.org/10.3390/joitmc8030151>
4. Bilichenko, Oleksandr Economic Security of the Enterprise Within the Conditions of Digital Transformation / Oleksandr Bilichenko 5 // Economic Affairs, Vol. 67, No. 04, pp. 619-629, September 2022
5. Bilichenko, Oleksandr Assessment of management efficiency and infrastructure development of Ukraine. Irina Lesik a, Nadia Bobrovska a, Oleksandr Bilichenko A., Liubov Dranus b, Vadim Lykhach c, Valentin Dranus b, Oleksandra Stoian b, Alena Kolevatova d, Inna Nazarenko e. Management Science Letters (Scopus). 10.13 (2020): 3071-3080.
6. Біліченко О.С., Воробйова С. Розвиток української вищої освіти в контексті світових інтеграційних процесів / О. С. Біліченко, С. Воробйова // Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні аспекти: матеріали VII Міжн. наук.-практ. конф., 16-17 листопада 2022р., Миколаїв: МНАУ, 2022. – С. 5-8.
7. Біліченко О.С., Просолов О. Проблематика зовнішньої торгівлі України / О. С. Біліченко, О. Просолов // Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні аспекти: матеріали VII Міжн. наук.-практ. конф., 16-17 листопада 2022р., Миколаїв: МНАУ, 2022. – С. 8-11.
8. Біліченко О.С., Барбалат А. Державна підтримка вирощування сільськогосподарських культур у Німеччині / О. С. Біліченко, А. Барбалат // Міжнародна науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і молодих вчених «Сучасні підходи до вирощування і зберігання плодоовочевої продукції»: Матеріали Міжн.наук.-практ.конф. з во і мол. вчених, Миколаїв: МНАУ, 2022.
9. Муленко І.П., Біліченко О.С. Сучасні напрями розвитку кейтерингу в Україні / І. П. Муленко, О. С. Біліченко // Причорноморська регіональна науково-практична конференція професорсько-викладацького складу «Розвиток українського села – основа аграрної реформи в Україні» м. Миколаїв, 19-21 квітня 2023 року. Миколаїв: МНАУ, 2023. – С. 5-8.
10. Біліченко О.С., Маркіна С.В. Важливість моди у суспільстві / О.С. Біліченко, С.В. Маркіна // Матеріали щорічної конференції науково-педагогічних працівників 21-23 квітня 2021 р., м. Миколаїв, Україна – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 50-52.
11. Біліченко О.С., Радько Д. Р. Актуальні питання мотивації трудової діяльності молоді / Матеріали щорічної конференції науково-педагогічних працівників 21-23 квітня 2021 р., м. Миколаїв, Україна – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 52-54.
12. Біліченко О. С., Кузьменко А. М. Агрометеостанції на допомогу виробникам овочів / О. С. Біліченко, А. М. Кузьменко // Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання плодоовочевої продукції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18 листопада 2020 р., м. Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 14-16.
13. Біліченко О. С., Гайсинська В. В. До питання про переваги використання агрометеостанцій при вирощування овочів / О. С. Біліченко, В. В. Гайсинська // Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання плодоовочевої продукції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18 листопада 2020 р., м. Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 16-18.
14. Біліченко О. С., Люткіна Т. Є. Перспективи застосування технології шокової заморозки в плодоовочівництві / О. С. Біліченко, Т. Є. Люткіна // Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання плодоовочевої продукції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18 листопада 2020 р., м. Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 131-133.
15. Біліченко О. С., Семенюк А. О. Сучасні підходи до зберігання плодів і овочів / О. С. Біліченко, А. О. Семенюк // Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання плодоовочевої продукції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18 листопада 2020 р., м. Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 133-135.

16. Біліченко О. С., Сизоненко Ю. С. Тенденції ринку холодного зберігання плодоовочевої продукції в Україні / О. С. Біліченко, Ю. С. Сизоненко // Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання плодоовочевої продукції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18 листопада 2020 р., м. Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 135-138.
17. Біліченко О. С., Кугляр А. А. Джерела фінансування розвитку плодоовочівництва / О. С. Біліченко, А. А. Кугляр // Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання плодоовочевої продукції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18 листопада 2020 р., м. Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 193-195.
18. Біліченко О. С., Місаренко Т. О. Ринок тепличних культур / О. С. Біліченко, Т. О. Місаренко // Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання плодоовочевої продукції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18 листопада 2020 р., м. Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 209-211.
19. Біліченко О. С., Самбурська О. В. Неефективне управління людськими ресурсами як проблема євроінтеграційного поступу України / Біліченко О.С., Самбурська О. В. // Педагогічні інновації. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Миколаїв: МНАУ, 2020. С. 194-196.
20. Біліченко О. С., Шаркова В. Ю. Відновлення поєззахисних смуг / О. С. Біліченко, В. Ю. Шаркова // Педагогічні інновації. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Миколаїв: МНАУ, 2020. – С. 171-172.
21. Біліченко О. С., Сухорукова І.В. Соціальне партнерство: завдання євроінтеграційної політики і модернізації системи освіти України / О. С. Біліченко, І.В. Сухорукова // Педагогічні інновації. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Миколаїв: МНАУ, 2020. – С. 115-117.
22. Біліченко О. С., Хржановський Д. О. Public relations як наука та мистецтво / О. С. Біліченко, Д. О. Хржановський // Педагогічні інновації. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Миколаїв: МНАУ, 2020. – С. 212-214.
23. Біліченко О. С., Предчук О.А. Шопінг як соціокультурна практика / О. С. Біліченко, О. А. Предчук // Педагогічні інновації. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Миколаїв: МНАУ, 2020. – С. 204-205.
24. Біліченко О. С., Алямовська Ю. А. Механізми самореалізації та детермінації поведінки індивіда / О. С. Біліченко, Ю. А. Алямовська // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб. вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021р. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 51-54.
25. Біліченко О. С., Бондаренко А. В. Роль соціальних інститутів у функціонуванні та розвитку суспільства / О. С. Біліченко, А. В. Бондаренко // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб. вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021р. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 54-56.
26. Біліченко О. С., Бондаренко В. В. Громадська думка: ресурси та механізми її трансформації / О. С. Біліченко, В. В. Бондаренко // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб. вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 57-60.
27. Біліченко О. С., Гетманцева К. С. Стиль керівництва / О. С. Біліченко, К. С. Гетманцева // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб. вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 60-62.
28. Біліченко О. С., Дусанова В. М. Структура сучасного інформаційного суспільства / О. С. Біліченко, В. М. Дусанова // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб. вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 63-65.
29. Біліченко О. С., Ковальова Д. Т. Механізм девіантної поведінки молоді / О. С. Біліченко, Д. Т. Ковальова // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб. вищ. освіти і

- мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 80-83.
30. Біліченко О. С., Марцун М. О. Мотивація та трудова адаптація молоді / О. С. Біліченко, М. О. Марцун // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб.вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 68-71.
31. Біліченко О. С., Предчук О. А. Освіта дорослих в Україні / О. С. Біліченко, О. А. Предчук // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб.вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 76-79.
32. Біліченко О. С., Письменна Д. О. Професійна діяльність жінки і сім'я / О. С. Біліченко, Д. О. Письменна // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб.вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 72-75.
33. Біліченко О. С., Феттер А. А. Ринок сільськогосподарських угідь в Україні / О. С. Біліченко, А. А. Феттер // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб.вищ. освіти і мол. учених: Матеріали Всеукр. студ. інтер.-конф., м. Миколаїв 6-7 жовтня 2021. Миколаїв : МНАУ, 2021. – С. 48-51.
34. Біліченко О.С., Онопрійчук Д.О. Планування діяльності аграрного підприємства за допомогою програми МАХ / О. С. Біліченко, Д. О. Онопрійчук // Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції «Використання інформаційних технологій для оптимізації процесів виробництва сільськогосподарської продукції та управління підприємствами», (м. Слов'янськ/м. Дніпро, 09-10 червня 2023 р.) / Луган. нац. аграр. ун-т. – Дніпро, 2023. – С. 160-162.
35. Біліченко О.С., Рудь Н.В. Державне регулювання земельних відносин в Україні / О. С. Біліченко, Н. В. Рудь // Інноваційно-інвестиційний розвиток аграрної сфери – запорука продовольчої безпеки країни: доповіді учасників міжнародної науковопрактичної конференції Міжнародного форуму, 26 травня 2023 р., м. Миколаїв / Міністерство освіти і науки України; Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв: МНАУ, 2023. – С. 79-84.

10.3. Інформаційні ресурси

1. А. А. Гриценко . Економічна теорія // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=18787

10.4 Законодавчо-нормативні акти

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. *Кабінет Міністрів України* URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Про оплату праці : Закон в редакції від 01.01.2017 р. URL: : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>.
3. Кодекс законів про працю України : Закон в редакції від 02.12.2017 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
4. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. URL: : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
6. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
7. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 N 435-IV URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Голова програми

д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри
економічної теорії і суспільних наук

Олена ДОБИЛ

Голова комісії
юристоконсультів

Наталія РАСТОРГУЄВА